

Landskap: Blekinge. Upptecknat av: _____
Härad: _____ Adress: _____
Socken: _____ Berättat av Måns Ekström, Ryd
Uppteckningsår: _____ Född år _____ i _____

1 /

Uppteckningen rör En som hade "svartkonstbok"

Detta har en gammal dräng, som var arbetskam-
rat med den, som hade svartkonstboken, talat om. Den, som talat
om det, heter Måns Ekström från Ryd, och den, som hade svartkonst-
boken kallades Orra-Johan. De tjänade på en gård i Tararp.

En gång så skulle bonden resa bort för en vecka
och då sade han till dem: "Nu kan ni taga och hugga ner denna
backen till svedjeland, medan jag är borta." "När vi kommo i
backen", sade den, som talat om detta, "så ville jag med detsamma
börja att hugga, men han sade till mig, att det behövde jag ej
ha besvär av, utan nu skall vi ha ledigt i denna veckan!" Den ena
dagen gick efter den andra, och de lågo bara och latade sig.
Dagen före bonden kom hem, så kom pigan dit med mat till dem. Hon
sade: "Ni blir olyckliga, som inte har gjort något, och i morgon
kommer husbonden hem". "Var inte rädd", sade den andre, "nu skall
vi snart ha ner skogen." Sedan gick han ifrån mig, så jag inte

Skriv endast på denna sida!

såg honom. Rätt som det var, så började det braka ibland träden, som där varit hundratal och huggit. Om en liten stund, så låg svedjelandet i ordning. "Nu gå vi hem", sade han.

När husbonden kom hem, så skulle han gå och se, vad de gjort. När han kom hem, så sade han, att de hade huggit träden ovanligt väl, och det hela var mycket bra gjort.

Om han skulle släppa hästarna någonstans, där han behövde vakta dem, så bara gick han omkring ett visst stycke, och sen kunde han gå hem, och hästarna kunde inte gå utanför ringen, som han gått.

Eldsvåda.

Det brann i en stor skog här för en 70 år sedan. Det var omöjligt att släcka elden. De var efter folket i kyrkan och samlade så många, så de voro flera hundra, men ~~de~~ kunde ändå ej släcka den, utan den grep an värre och värre. Då kom där en sådan, som hade svartkonstbok, och han gick bara omkring stycket, där det brann, och sedan kunde allihop de andra gå hem, ty det brann inte utanför, där han hade gått.

ACC. NR. 657.

657

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Blekinge Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av Sven Vipp.

Uppteckningsår: Född år i

4 7/8

Uppteckningen rör Spöke.

(Sven Vipp är hemma i Hoby socken i Smeda-
måla, där han har en liten hemmansdel.)

En gubbe över 70 år, som varit båtsman och
sjöman, har omtalat en del, som jag nu skall omtala. Han har huvud-
sakligen varit ute för skosnuvor.

En gång, när han skulle gå över Bäckasjön
en natt, så fick han se ett spöke. Rätt som han kom ut på sjön,
så kom där en spann, som kom och åkte så sakta utåt isen. Han
trodde, att det var en som kastat den utåt sjön. Men spannen åkte
före över hela sjön och sen försvann den. Det kunde inte vara
någon, som kastat den utåt sjön, och inte blåste det om natten
och sjön är stor, så man behöver nog 20 minuter att gå över. Det
var säkert spöke.

Skosnuvan.

En annan gång var han i sällskap med skosnuvan. Han hade varit ute och festat lite på kvällen men var ändå nästan nykter. När han då kom och skulle gå hem, det var väl vid 12-tiden på natten, så kom där ett fruntimmer, som han tyckte bestämt var hans hustru. Hon vände om och följde med honom men sa ingenting. Han tänkte: "Hon är väl arg, mens hon inte säger något, för det jag varit ute så länge." När de så gått tysta ett stycke, så sade hon: "Du kan gott taga en famn ved med dig hem, här är ju så gott om." - "Tror du, jag går och bär ved så långt, när vi har hemma", sade han. Då skrattade hon till och sade: "Gör vilket du vill då." Sen tog hon fart och sprang så fort som en häst ifrån honom. Då fick han se henne på ryggen, vilket han inte hade förut, och då var hon precis som ett baktråg där på ryggen.

Skriv endast på denna sida!

Tomtar.

Det var en gång två flickor, som var ute och gick en kväll. Då fick de gå genom en skum backe, där man alltid sagt, det funnits spöke. Folk, som bor i en gård i jämte, har t.ex. hört orgelspel och märkvärdiga låtar om nätterna därfån. Men nu till ämnet. När de då kom upp på en lid, så fick de se ett par små gubbar, som inte var större än vanliga 7-årspojkar, gå på vägen nedanför. De kunde inte begripa, vad det var för folk, som var så små. Ett stycke nedanför var en grind. När gubbarna kom till grinden, så öppnade de inte den, utan de gick längs åt grinden och fortsatte utåt gärdesgården. Därav förstod de, att det var tomtar, ty de gå aldrig igenom en stängd grind utan fortsätta utmed stängslet, tills de komma till en öppning, som de komma igenom.

Tomte.

Det var en gång en dräng, som var i en gård, där det var en tomte. Drängen visste om, att om han inte gav hästarna vid bestämd tid, så tyckte inte tomten om det. Men en söndagskväll så hade han varit ute bland ungdomen och rogat sig, så han kom inte hem förrän efter ett par timmar efter den bestämda tiden. När han då kom inom stalldörren, så stod tomten tillreds och gav honom en örfil, så han trodde huvudet skulle flyga av honom. Men efter den minnesbetan, så fodrade och ryktade han hästarna ordentligt.

Döda gå igen.

På ett ställe, som jag tror är sanning, hade enda dottern tagit in gift för fosterfördrivning. När hon då dött, så skickades hjärtat av till Stockholm för att undersökas. Flickan begravdes, och där sattes en trumma i graven för att kunna sänka ned hjärtat, när det kom igen. Men precis så länge, som hjärtat var från kroppen, så visade sig märkliga saker vid hemmet och graven. Kyrkogården var nämligen bara en ellet två minuters väg från hemmet. Då såg folk, som färdades förbi om nätterna, som om det varit ett stort lakan, som farit längs vägen ifrån hemmet till graven och från graven till hemmet igen fram och åter. Ibland visade det sig som ett stort ljussken och en annan gång som en boll eller dyl. Men när hjärtat också blivit begravt, så visade sig icke något mera.

En mördad går igen.

På ett annat ställe, det var förresten på en bondgård neråt Karlshamnshållet, hade ett mord blivit begånget, och den döda gick igen, sades det. Det hände så, att husmodern och pigan var i ladugården och mjölkade. De blevo då ovänner, och kvinnan tog i hastigheten mjölkpallen och slog pigan i skallen, så hon dog på fläcken. Hon tänkte, hon skulle dölja mordet och släpade liket till brunnen, där hon ämnade kasta ner det. Men i detsamma kom torparen och fick se, vad som hänt. Men då bjöd kvinnan torparen 100 kr. om han ville tåga med vad han sett. Han antog budet, och sen hjälpte han väl henne att kasta liket i brunnen. Men pigan hon gick igen på alla sätt, så de kunde inte bara gå ut efter mörkrets inbrott. Än visade hon sig, som hon sett ut mens hon levde och än på ett vis och än på ett annat. Men torparen fick samvetsqual, som inte underligt var, och blev

Skriv endast på denna sida!

visst också allvarsamt sjuk. Alltnog han omtalade, hur verkliga förhållandet var, och bondkvinnan fick sitt straff. Sen det verkliga förhållandet blivit uppdagat, så syntes icke mera uppenbarelser av henne.

10

10.

657

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

11 //

Gengångare.

Det var en gång två bönder, som voro alltid goda vänner. Så efter en tid dog den ene av dem. En tid efter var den andre ute och körde en natt. Rätt som han satt och tänkte på ingenting, så fick han se vännen, som var död och begravnen, gå vid sidan om skjutsen. Den döde gick tyst, och den andre vågade inte säga något. När de då kom vid vägskalet, där de skulle skiljas, så tog den döde och strök med handen över kinden på honom och sade till honom: "Akta dig, så du inte kommer dit, där jag är". När han sen kände efter, så var skinnet på kinden riktigt bränt. Han tog, tror jag, varningen till sig och blev allvarlig.

ACC. NR. 657.

657

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIVLandskap: Blekinge. Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av Per Ruda

Uppteckningsår: Född år i

12 12.

Uppteckningen rör Vit ox.

En f.d. båtsman, som heter Per Ruda från Västra Ryd i Hoby socken, har talt om åtskilligt, vilket jag nu vill anteckna. Han är en över 70 år gammal gubbe och har upplevat mycket men aldrig sett spöke själv mer än en gång, sade han.

Det var, när han var en 13 eller 14 år och var utlottad på ett ställe i Svenstorp. Så var där en pojk till liksom han, och så skulle de giva hästarna och oxarna om mornarna medan de stora drängarna tröskade till frukostdags med slagor. Så fick de inte ha någon lykta, ty då trodde husbonden, att de inte aktade elden nog. Så turade de om att riva ner foder från skullen, en var morgon. Så en morgon var det den andre pojkens tur att gå upp på slindret. När han då skulle gå ned, så gick han ned i ett tomspilt, för där var en arg häst i den spiltan, som de annars skulle gå ned i, och då, som han kom ned i spiltan, så skrek han

Skriv endast på denna sida!

till så förfärligt och upp på skullen igen och ner i den spiltan som den arga hästen stod i, och de ut men stannade i dörrhålet för att se, vad det var. Då såg de tydligt en vit ox komma ut ur spiltan med ett järnbindsle om halsen, som skramlade mot golvet, när han gick. De låste dörrarna och tog nyckeln i fickan, och hästar och oxer fick vänta på foder till det var dager. Men då syntes ingen vit ox där, och de riktiga oxarna voro bundna, och ingen kunde komma in i stallet, så det var säkert ett spöke, slöt han.

Blekinge
Jesby sn.

657

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

14 1/4

Tomtar.

Vidare trodde han säkert, att det funnits tomtar. Han hade aldrig sett någon men ändock väl haft kännning av dem.

En gång när där var bränneri i Backaryd, för en 25 år sedan, så skulle han se efter pannan om natten, och så satt han och somnade. Rätt som han somnade till, så fick han en örfil, så det riktigt sjöng i skallen på honom, men han såg ingenting, och ingen människa mer än han själv fanns i rummet. Det var säkert tomten, som ville påminna honom, att han ej fick somna, när han hade annat att göra. Han blev inte sömnig sen på hela natten, sade han.

Blekinge
Floby sn.

657

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

15/5

Tomten.

En annan gång, då han glömt tomtens påminnelser, skulle han se efter elden i bränneriet. Så skulle han på kvällen vid 9-tiden gå efter torv till att lägga under, ty det var nästan utbrunnet. När han då kom med torvkorgen, så mötte han pigan, som var hos den, som rådde om bränneriet. Hon skulle gå efter potatis nere i förvaringsrummet. Han stannade och började prata med henne, och glömde att han i stället borde se om elden. Rätt som han stod så, kom något och tog korgen och kastade in den i rummet, där han skulle elda. Det tog honom så hårt, så han kände sig mörbultad i flera dagar efteråt. Det kunde inte heller vara något annat än tomten, som ville påminna honom, att det inte gick an att prata bort tiden, när han borde göra annat, även om det var en grann evasdotter, han en stund ville fägnas sina ögon med.

Skriv endast på denna sida!

Blekinge
Hoby sn.

657

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

16 /6.

Söndagsbarn.

Han hade en syster, som var född en söndag, och hon kunde se tomtar och dylikt, ty det kan söndagsbarn. Hon tjänade i Tararp. När hon kom dit, så visste inte hon, att det fanns tomtar i gården. Så en gång hade de, strax hon var ditkommen, en ko, ^{som} skulle kalva. Hon gick ut i ladugården, så ofta hon vaknade om natten, för hon var rädd, det skulle gå galet. Då sade matmodern till henne: "Du behöver inte springa i ladugården för det, ty när du behövs, så är det nog den, som kallar." Pigan lade sig att sova. När det då kom ut på natten, så kom där en hand så kall som is och strök över hennes hand. När hon då vaknade, så stod där en tomte vid henne. Hon steg upp, och tomten gick före henne ut i ladugården och pekade på kon. Sen gick han in i ladan, och sen såg hon honom inte mer. Men varenda gång, när någon ko eller kreatur blivit sjukt, så kom tomten och väckte henne, så hon kunde gott ^{Skriv endast på denna sida!} lägga sig att sova.

657

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

179.

Näcken med sina sjöjungfrur.

Hans hustru såg en gång spöke. Hon hade varit vid sjön och klappat kläder. Så hade hon ett par av deras barn med. De gick och vadade i sjön, det var nämligen mitt i sommaren i skymningen en kväll. När modern då skulle gå hem, så ville barnen vänta litet till, ty det var ännu ganska ljust. När hon kom ett stycke från sjön, så hörde hon barnen skrek. Hon vände om för att se vad som stod på. Då såg hon en mängd sköna barnhuvud över vattenytan helt nära land. Där syntes inte mer än huvudet över vattnet. De kom upp och ned ideligen. När hon tittat på dem en stund, gick hon hem och tog barnen med sig. Det var nog näcken, som var ute med sina sjöjungfrur.

18 18.

Näcken.

En annan gång såg hans son näcken. Han skulle följa med sin mor till brunnen efter vatten. Det var vid 10-tiden på kvällen. Det kan ju anses sent att gå efter vatten så dags på dygnet, men det ~~var~~ var kanske strax före jul, då de hade mycket att göra. När de då kom till brunnen, så sade pojken: "Vems är den lille hästen, som står där?" - "Jag ser ingen häst", sade hon. Pojken visade ytterligare, var han stod och beskrev hur han såg ut. Han var inte större än en vanlig fölunge, men hans mor kunde inte se någonting av den förmente hästen. Det var näcken, ty han visar sig ofta som en häst.

1919

Näcken.

En gång för länge sedan visade han sig som en häst för skolbarnen i Silpinge skola. De hade rast och var nere vid ån och lekte. Ån flyter strax nedanför skolan. Då fick de se en lustig häst gå där i gräset. Han var så lång som två andra hästar men inte mer än hälften så hög som en vanlig häst. Barnen tittade på den lustiga hästen, sen skulle de rida på den. Nåja, det var ju inte svårt att komma upp, eftersom han var så låg, men det lustigaste var, att ju mer där klättrade upp på den, ju längre blev den. Till slut var alla uppe så när som den minste av dem, som inte kunde tala riktigt bra. Då sade de: "Skall inte du också rida". - "Nej, ja näcker inte upp", sade han. Då skedde det underliga. När näcken fick höra, att han nämnde hans namn, näcker nämligen, så hade han inte makt över dem längre utan han kastade av dem med detsamma och sprang ned i ån, och sen sågo

Skriv endast på denna sida!

657

de honom inte mer. Men hade nu den pojken sagt räcker i stället
för näcker, så hade de fått följa med näcken i djupet.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

20 20.

Näcken.

En annan gång visade han sig som en häst för en piga i Ettebro. Det är länge sedan, då det fanns ont om karlar, så att fruntimren fick bruka jorden. Hon skulle på morgonen gå efter hästarna för att harva med dem. När hon kom hem med dem, så tyckte hon, att den ena hästen var lite underlig. Men hon harvade med den ensam hela dagen, och han fick minsann inte vila mycket. Hon förstod, att det var näcken, ty på den tiden visade han sig mycket ofta. På kvällen så tänkte hon: "Nu menar han, att han skall ha mig ned i sjön, men jag skall lura honom!" När hon tagit av honom selen och skulle släppa ut honom ur stallet, så löste hon upp sitt förkläde och hängde det utanpå dörren, ty där var halvdörr. När näcken kom ut, så tog han förklädet och sprang i sjön med. Pigan gick ner en stund efter på ängen, där hon varit efter näcken om morgonen, och då gick den riktiga hästen där, som hon då tog med sig hem.

Skriv endast på denna sida!

Skosnuvan.

En bit om skosnuvan kan jag tala om.

Det var en dräng, som var på ett ställe i Ramsjömåla, och han och en annan pojke skulle köra hem med en harpa, som de lånat i Tararp. De fick då köra genom en skum backe. När de då kom mitt i backen, så märkte de, att de glömt något, som de måste ha med. Den ene av dem skulle vänta med skjutsen, medan den andre sprang efter det glömda. Lite efter den andre hade gått, så kom där en gammal käring på vägen och stannade och började prata med honom. Så sade hon: "Är det den där hästen, som ramlade ned för berget i bondens mark." Det var så, att en häst hade några dar förut fallit nedför ett berg och slagit ihjäl sig. Han tyckte, det var en lustig en, som trodde, att det var en död häst och svarade: "Den blev ju död, så den kan jag väl inte köra med." Men hon påstod, att det var den hästen ändå. Medan de dis-

657

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

kuterade, så kom den andre pojken med det glömda. När käringen fick se honom, så tog hon fart och sprang så fort som en häst mellan träden, så de blev så rädda, ty de förstod ju, att det var skosnuvan. Drängen, som pratat med henne, blev visst sjuk sen också.

2381

Bl.

Per. Anders Christen
657

Ryd

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

24 27

Lucenatt.

Man får inte göra något efter klockan 12 på lusenatt, ty då går det galet. Det var en mjölnare, som malde efter klockan 12, men kvarnen gick sönder, och mjölnaren blev ihjälklämd.

En annan mjölnare arbetade också efter klockan 12. När klockan slagit midnatt, så kom där in ett par hundar i kvarnhuset. Han tog och gav dem mjöl, som de åto. Efter en stund kom Oden själv ridandes in. Då sade Oden till möllaren: "Du har förtjänat, att det skulle gå illa för dig, men sen du gav mina hundar mat, så skall du slippa för den här gången och i belöning kan du gå till det stora berget i kohagen. Där tappade min häst en sko, som du får, men kom ihåg att du aldrig får mala mer någon lusenatt." Sen red Oden sin väg och mjölnaren gick till berget, där han fann skon, som var av rent guld, men aldrig arbetade han mer någon lusenatt. (Lucenatt är dec. mån.)

Skriv endast på denna sida!

Vårtor.

Om man ville slippa vårtor, så skulle man bara taga lika många ärter som antal vårtor och gå och kasta dem i brunnen och skynda sig att komma under tak, innan ärterna kommo i vattnet. Det var ett säkert medel mot vårtor.

Ett annat sätt var att tvätta händerna i regnvatten, som samlats på en mycket stor sten och säga: "Nu lämnar jag här mina vårtor". Då trodde man, att man slapp dem.

Ett ännu vidskepligare sätt var att gå till ett lik och säga: "Tag mina vårtor med!". Det ansågs för det säkraste medlet.

Sjuka barn.

Vidare kunde sjuka barn bli friska, om man tvättade dem i vattnet, som man tvättat ett lik uti.

En sjukdom, som barn ofta ha, kunde botas, om man gick till kyrkogården efter människoben och bad, att man skulle få dem, ty bad man inte om det, så kom den döde på natten och ville ha dem tillbaka. Benen skulle man då bränna och smörja barnet med askan.